

Foryngelsesplikt og omdisponering av skogareal til beite

RETNINGSLINJER

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse	1
1 Bakgrunn og formål	2
2 Oversikt over regelverk.....	3
2.1 Omdisponering av skogareal til beite.....	3
2.2 Omdisponering av skogareal til annet enn beite	3
2.3 Foryngelsesplikt.....	3
2.3.1 Tiltak og frist.....	3
2.3.2 Kontroll	4
2.3.3 Foryngelsesplikt ved beiting.....	4
3 Forskjellen mellom utmarksbeite og innmarksbeite	5
3.1 Generelt om beite	5
3.2 Utmarksbeite	5
3.3 Innmarksbeite	5
4 Indikatorer på at skogareal er omdisponert til beite.....	7
5 Kommunens saksbehandling	9
6 Eksempler på vurdering av om skogareal reelt er omdisponert til beite	10

1 Bakgrunn og formål

Skogeier har en foryngelsesplikt etter hogst jf. lov om skogbruk (skogbruksloven) § 6. Ifølge rundskriv M-2/2006 setter skogbruksloven fra 2005 tydeligere krav enn tidligere når det gjelder plikt til å forynge etter hogst. I utgangspunktet utløser en avvirkning automatisk en foryngelsesplikt.

Samtidig står skogeier fritt til å omdisponere skogarealet til beite. Årlig omdisponeres det en del areal fra skogsmark til innmarksbeite. Dette er retningslinjer til bruk ved vurdering av om omdisponering av skogareal er reell. Hvis den ikke er reell, består foryngelsesplikten på arealet.

2 Oversikt over regelverk

2.1 Omdisponering av skogareal til beite

Omdisponering av skogareal til beite

- Er ikke søknadspliktig og krever ikke særskilt godkjenning av kommunen etter skogbruksloven.

Skogbruksloven legger til grunn at skogeieren er ansvarlig for at alle tiltak i skogen blir gjennomført i samsvar med loven og forskrifter gitt med hjemmel i loven jf. skogbruksloven § 4.

Skogeier har frihet til å avgjøre om skogsmark skal brukes til andre landbruksformål som ikke innebærer oppdyrking – herunder beite, se Landbruks- og matdepartementets rundskriv M-2/2006 om skogbruksloven. Dersom skogareal skal brukes til beite, uten at det gjøres noen inngrep i marka i form av grøfting, planering eller fjerning av stein, er dette tiltaket ikke søknadspliktig etter skogbruksloven.

2.2 Omdisponering av skogareal til annet enn beite

Tiltak som innebærer omdisponering av skogareal til annet enn beite, kan kreve tillatelse etter annet regelverk. Tillatelse etter annet regelverk må være på plass innen 3 år etter hogst.

Nydyrking av areal skal behandles etter reglene i nydyrkingsforskriften.

Planlagt omdisponering av skogareal til andre formål enn landbruk skal godkjennes etter plan- og bygningsloven.

2.3 Foryngelsesplikt

Foryngelsesplikt

- Skogeier er forpliktet å forynge avvirket areal innen 3 år fra hogst.
- Når skogeier har tatt skogareal i bruk til innmarksbeite, faller foryngelsesplikten bort.

2.3.1 Tiltak og frist

Ifølge skogbruksloven § 6 skal skogeieren sørge for tilfredsstillende foryngelse etter hogst, og at det er sammenheng mellom hogstform og metode for foryngelse. Nødvendige tiltak skal settes i gang innen 3 år etter hogst. Foryngelsesplikten er utdypet i forskrift om bærekraftig skogbruk (bærekraft-

forskriften) kapittel 3. Der står det blant annet at dersom foryngelse skal skje ved planting, skal denne plantingene være gjennomført innen tre år etter hogsten. Kommunen kan etter søknad utsette denne fristen når det, ut fra klimatiske og lokale forhold, er nødvendig. Den nye fristen kan maksimalt være på 2 år, og tidspunktet for når foryngelse skal være gjennomført kan aldri overskride 5 år etter hogsttidspunktet.

Foryngelse er etablert når konkurransen fra annen vegetasjon er redusert, og konkurransen mellom planter av ønsket treslag gjør seg gjeldende, jf. bærekraftforskriften § 8. Dersom skogeieren ikke sørger for tilfredsstillende foryngelse etter hogst, kan kommunen pålegge at det blir satt i verk tiltak for å sikre at arealet blir forynget. Blir ikke tiltak utført innen en fastsatt frist, på maksimalt 2 år, skal kommunen sette i verk foryngelsestiltak for skogeiers regning jf. skogbruksloven § 6 tredje ledd og bærekraftforskriften § 8.

2.3.2 Kontroll

Etter bærekraftforskriften § 15 skal kommunen føre tilsyn med at reglene i bærekraftforskriften, herunder foryngelsesplikten, blir fulgt. Kommunen skal ved stikkprøver kontrollere om nødvendige foryngelsestiltak er gjennomført og om foryngelse er tilfredsstillende etablert, jf. bærekraftforskriften §§ 7 og 8.

2.3.3 Foryngelsesplikt ved beiting

Når skogeier har tatt skogareal i bruk til innmarksbeite, faller foryngelsesplikten bort. Det er en forutsetning at arealet er reelt omdisponert til beite. Dette må kommunen vurdere i hver enkelt sak, etter lokale forhold og indikatorene i disse retningslinjene. Informasjonsutveksling med skogeier anbefales.

Hovedspørsmålene blir hvor intensiv beitingen må være for at omdisponeringen kan sies å være reell, slik at arealet kan anses å være omdisponert. Det er som oftest først ved kommunens foryngelseskontroll, jf. bærekraftforskriften § 15 andre ledd, at en eventuell ikke-reell omdisponering til beite avdekkes.

3 Forskjellen mellom utmarksbeite og innmarksbeite

3.1 Generelt om beite

Kulturlandskapet i Norge er utsatt for gjengroing i hele området fra kystlinjen og til tregrensen¹. Videre kan 15-20 % av fjellarealet kan gro igjen på grunn av bruksendringer. Det har derfor vært en nasjonal satsing for å øke beite i de siste årene.

3.2 Utmarksbeite

Utmarksbeite på skogsmark

- Skogeierens forvaltning av utmarksbeite på skogproduserende grunn er omfattet av skogbrukslovens bestemmelser.

Utmarksbeite i produktiv skog er å regne som skogsmark, og skogeierens forvaltning av slikt areal er omfattet av skogbruksloven med forskrifter. Streifbeiting brukes ofte som betegnelse på et beitebruk som innebærer at dyrene streifer fritt omkring i utmarka, men dette er ikke en betegnelse som er omtalt i lovverket. Slik streifbeiting medfører som hovedregel ikke at skogsmark, som det beites på, er å anse som omdisponert. I slike tilfeller vil det fremdeles hvile foryngelsesplikt på skogarealet.

I tilfeller der store skogarealer er inngjerdet ved sperregjerder mot innmark til bruk som fellesbeite eller lignende, er utgangspunktet at slike arealer regnes som utmarksbeite og at foryngelsesplikten etter skogbruksloven som hovedregel vil bestå. Størrelsen på arealet, og det reelle beitetrykket, må vurderes konkret i hvert enkelt tilfelle. En rettesnor for at arealet betraktes som utmarksbeite kan være at det inngjerdete området omfatter to eller flere eiendommer, at det er skogproduksjon på deler av det inngjerdete området, eller at beitetrykket er så lavt at det skjer en naturlig gjengroing av arealet.

3.3 Innmarksbeite

Innmarksbeite skal kunne brukes til beite, men kan etter definisjonene fra Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) ikke høstes maskinelt. Innmarksbeite skal ha et tydelig kulturpreg, bestå av minst 50 % gressarter og beitetålende urter, og normalt være inngjerdet. NIBIO har angitt hvilke planter som regnes som beiteflora². Tresettingen kan være i form av enkelttrær, mindre treklynger,

¹ St.melding nr. 9 om landbruks- og matpolitikken

² http://www.skogoglandskap.no/filearchive/beiteflora_kulturgras_og_beitetalende_urter.pdf

eller være heldekkende. I det siste tilfellet skal skogen ha en glissen tresetting, være oppkvistet, og uten nevneverdig busksjikt.

Innmarksbeite

- Areal som kan brukes til beite, men ikke høstes maskinelt.
- Har minst 50 % gressarter og beitetålende urter.
- Normalt inngjerdet mot utmark, naboeiendom og andre areal, eller har naturlig avgrensing.
- Areal ryddet for skog og hogstavfall, men enkelte trær eller klynger kan finnes.
- Har et tydelig kulturpreg.

Når beitingen opphører, eller ikke er tilstrekkelig intensiv, vil arealet normalt gå tilbake til skogareal i løpet av noen få år.

4 Indikatorer på at skogareal er omdisponert til beite

Det finnes flere indikatorer som kommunen kan bruke i sin vurdering av om skogarealet reelt har blitt omdisponert til beite, slik at foryngelsesplikt etter hogst bortfaller. Kommunen må foreta en konkret skjønnsmessig helhetsvurdering i hver enkelt sak.

Det er en klar forutsetning for reell omdisponering at det faktisk går beitedyr på arealet. Det vil som oftest være skogeierens egne beitedyr. Det kan også være andres beitedyr, forutsatt at det foreligger en avtale om bortleie av arealet til beiteformål.

Det er en klar indikator at arealet faktisk har blitt omdisponert dersom arealstatus er endret fra skogareal til jordbruksareal i AR5 arealklassifikasjonssystem³.

Når arealet inngår som grunnlag for utbetaling av produksjonstilskudd, er dette en sterk indikator på at det er reelt omdisponert til beite.

Det er en sterk indikator at arealet er reelt brukt til beite når hogstavfallet er ryddet bort.

Tidsaspektet er som oftest sentralt, og skal vurderes i sammenheng med andre indikatorer. Det må foreligge konkrete tegn på at arealet reelt er blitt omdisponert til beite innen 3 år fra hogst.

Inngjerding av skogareal, spesielt sett i sammenheng med andre indikatorer, som størrelsen på arealet og antall dyr, kan være en god indikator på om arealet reelt har blitt omdisponert til beite. Hvis den eneste indikatoren som er til stede er inngjerding av skogarealet, er dette som oftest ikke nok til at skogarealet kan vurderes som reelt omdisponert til beite. Det påpekes at det finnes naturlige avgrensninger mot elv, vann, fjell eller lignende, som kan ha samme påvirkning som inngjerding. Det er m.a.o. ikke et ubetinget krav at arealet må være inngjerdet.

Om inngjerding

- Inngjerding av skogarealer medfører ikke automatisk at hogstfelt innenfor gjerdet er unntatt foryngelsesplikt.

Størrelsen på skogarealet er en viktig indikator på om omdisponeringen til beite er reell eller ikke.

Størrelsen må ses i sammenheng med antall dyr, og hvilke dyr, som beiter på arealet. Det må være en viss mengde dyr med passende beitetrykk sett hen til arealstørrelsen. Det er for eksempel lite sannsynlig at et skogareal på 100 dekar med 4 hester på beite kan anses som reelt omdisponert til

³ AR5 er et nasjonalt kartdatasett som beskriver arealressursene, med vekt på egnethet for plantedyrking og naturlig planteproduksjon. Datasettet skal primært dekke behov innen arealplanlegging, landbruksforvaltning og landbruksnæringer.

beite, selv om det er inngjerdet. Motsatt resultat er sannsynlig dersom samme areal har flere titalls storfe eller sau på beite.

Det som kan bli en avgjørende faktor i vurderingen av om skogarealet reelt er omdisponert til beite, er beitetrykk og eventuelt preg av gjengroing på arealet. Beitetrykket bør være så høyt at det ikke skjer en naturlig gjengroing av arealet. Hvis beitetrykket er så lavt at det skjer en naturlig gjengroing av arealet, kan dette alene være grunn til å fastslå en ikke-reell omdisponering.

Den siste indikatoren, som må vurderes sammen med de ovennevnte, er om arealet oppfyller krav til gressdekke.

Indikatorer

- Beitedyr faktisk på beite.
- Arealstatus er endret fra skogareal til jordbruksareal i AR5.
- Arealet inngår som grunnlag for utbetaling av produksjonstilskudd.
- Hogstavfallet er ryddet.
- Tidsaspektet. Hvor lenge er det siden arealet gikk ut av skogproduksjon?
- Inngjerding er foretatt eller påbegynt.
- Størrelsen av arealet.
- Antall og type beitedyr på arealet.
- Beitetrykket er så høyt at det ikke skjer en naturlig gjengroing av arealet.
- Arealet oppfyller krav til gressdekke (minimum 50 % gressarter og/eller beitetålende urter).

5 Kommunens saksbehandling

Kommunen må gjøre en konkret vurdering av de aktuelle indikatorene, og veie disse opp mot hverandre. Dersom kommunen finner at flere av indikatorene i listen over peker i retning av at omdisponeringa til beiteareal ikke er reell, kan det være grunn til å fastslå nettopp dette. I slike tilfeller kan det være grunn til å følge opp med et pålegg om foryngelse.

Saksfremstillingen i vedtaket skal beskrive hvilke indikatorer kommunen har vurdert, og hvordan kommunen har vektlagt de forskjellige indikatorene.

Forvaltningslovens bestemmelser gjelder for den kommunale saksbehandlingen, og her er det særlig grunn til å minne om plikten til forhåndsvarsling, jf. § 16, og utrednings- /informasjonsplikten, jf. § 17. Et pålegg om foryngelse er et enkeltvedtak som kan påklages til fylkesmannen.

I tilfelle flere indikatorer peker på at omdisponeringen ikke er reell

- Kan være grunn til å følge opp med et pålegg om foryngelse.
- Aktuelle indikatorer må omtales, og det må fremkomme i påleggsvedtaket hvilken vekt de ulike indikatorene er gitt.

6 Eksempler på vurdering av om skogareal reelt er omdisponert til beite

En skogteig på 350 dekar gjerdes inn for å holde beitedyra innenfor. I utgangspunktet er dette et tradisjonelt utmarksbeite hvor skogbruksloven gjelder, og skogeier høster det beitet som teigen gir ved siden av skogproduksjonen. Skogeieren hogger noen få bestand i teigen (hogstklasse IV) og opplyser at arealene ikke skal tilplantes fordi de skal brukes til beite, uten at disse særskilt gjerdes inn. Samtidig foregår det ungsogpleie i sen hogstklasse II i nabobestandene og det søkes om offentlig tilskudd etter forskrift om tilskudd til nærings- og miljøtiltak i skogbruket. Skogeier opplyser at hele teigen over tid kan bli omdisponert, hvilket innebærer at det ved ny hogst heller ikke kan forventes planting. Spørsmålet blir om skogbrukslovens virkemidler da gjelder eller ei.

350 dekar er et stort areal til å gjerde inn. Størrelsen på arealet må vurderes og veies opp mot antall dyr som faktisk beiter i området. Er det få dyr på et stort areal, vil det være en indikator på at beitet er for ekstensivt til at foryngelsesplikten faller bort. Når det foregår skogsdrift og beite på samme område, indikerer dette vanligvis at skogen er i bruk som utmarksbeite. I slike tilfeller gjelder skogbrukslovens virkemidler, og foryngelsesplikten etter hogst gjelder fremdeles.

Kommunen må undersøke hvor lang tid det har gått siden arealet ble hogd. Tiltak for å omdisponere skogareal til beite må som hovedregel være påbegynt innen 3 år. Kommunen må videre undersøke om hogstavfall har blitt ryddet bort og om arealet oppfyller krav til gressdekke. Kommunen må også undersøke beitetrykket på teigen, og om beitetrykket hindrer naturlig gjengroing av arealet. Lavt beitetrykk er en indikator på at omdisponeringen ikke er reell. I et slikt tilfelle gjelder skogbrukslovens virkemidler, og kommunen kan pålegge skogeier å forynge.

Kan en skogeier som har beitedyr på en inngjerdet skog/teig unngå foryngelsesplikten ved å vise til at arealet skal styrke beitegrunnlaget i skogen?

Hvis kommunen kommer til, etter en konkret vurdering, at flere indikatorer peker i den retning at arealet er reelt omdisponert, har foryngelsesplikten falt bort. Dersom skogeier for eksempel mottar produksjonstilskudd for arealet som beites, og hogstavfall er ryddet bort, er dette en indikasjon som kan tillegges avgjørende vekt i retning av å konstatere at omdisponeringen er reell.

Når en skogeier ikke har plantet nye trær innen tre år etter hogst, og heller ikke søkt om utvidet frist for foryngelse, kan arealet likevel ansees som gått ut av skogproduksjon og omdisponert til beite?

Det å la være å plante gir ikke tilstrekkelig grunnlag for å anse arealet som omdisponert til beite. Kommunen må foreta en skjønnsmessig helhetsvurdering. Tidsaspektet alene, som den eneste indikator på reell omdisponering av skogareal til beite, er ikke tilstrekkelig. Det må være flere indikatorer som peker i retning av at omdisponeringen er reell. Slike tilleggsindikatorer kan som nevnt være at hogstavfallet er ryddet bort, inngjerding påbegynt eller ferdig gjennomført, omsøkt produksjonstilskudd og så videre. Dialog mellom kommunen og skogeier om planlagt bruk av arealet anbefales. Hvis det mangler flere indikatorer, kan det være aktuelt å pålegge foryngelsestiltak, selv om noen få dyr beiter på arealet, dersom det er lite samsvar mellom antall beitedyr og størrelsen på arealet.

LANDBRUKSDIREKTORATET OSLO

POSTADRESSE:
Postboks 8140 Dep, 0033 Oslo

BESØKSADRESSE:
Stortingsgt. 28, 0161 Oslo

TELEFON: 24 13 10 00
TELEFAKS: 24 13 10 05
E-POST: postmottak@landbruksdirektoratet.no

LANDBRUKSDIREKTORATET ALTA

POSTADRESSE:
Postboks 1104, 9504 Alta

BESØKSADRESSE:
Løkkeveien 111, 9510 Alta

TELEFON: 78 45 70 20
TELEFAKS: 78 45 70 49
E-POST: alta.post@landbruksdirektoratet.no

www.landbruksdirektoratet.no